

CSORBA GYŐZŐ

Ocsúdő
évek

DUNÁNTÚL KÖNYVKIADÓ

CSORBA GYŐZŐ
OCSÚDÓ ÉVEK

CSORBA GYŐZŐ

1916-ban született Pécsen. Három önálló verseskönyve jelent meg eddig: a *Mozdulatlanság* (1938), *A híd panasza* (1943), és a *Szabadulás* (1947). Műfordítói munkássága is jelentős: Hélinant *A halál versei* c. 1940-ben kiadott ciklusán kívül főleg Goethe, Janus Pannonius és középkori latinnyelvű költők műveit szólaltatta meg magyarul. Csorba jellegzetesen intellektuális költő, aki a modern ember belső kérdéseire keres feleletet erősen filozófiai ihletésű, nagy formakultúrájú verseiben. Alapos ön- és életismeret, probléma-feszegető nyugtalanság és fegyelmezett műgond jellemzi. Az *OCSÚDÓ ÉVEK*-ben először kísérletezik az elbeszélő költemény műfajával; életének első tíz esztendejét, a gyermekkor nagy tanulságokat ébresztő élményeit eleve-níti meg. Új kötete számottevő nyeresége mai magyar költészetünknek.

CSORBA GYÖZÖ

OCSÚDÓ ÉVEK

ÖNÉLETRAJZI KÖLTEMÉNY

Drága kivi Bogárkám
végtelen halállal tündel
hisszetésben.

Ősje, aki, mint el,
mindig nagyon-nagyon
fogja kezéni.

Pcs, 955. hiszet.

DUNÁNTÚL KÖNYVKIADÓ

CSORBA GYÖZŐ

OCSÚDÓ ÉVEK

ÖNÉLETRAJZI KÖLTEMÉNY

Kis Cili émmel
és anyával
Apá

DUNÁNTÚL KÖNYVKIADÓ

Attila
1922. 11. 18.

DUNÁNTÚL kiadása
Kiadásért felel a Magyar Írók Szövetsége pécsi csoportjának titkára
Megjelent 2000 példányban. Terjedelem: 3,5 (A/5) ív
Pécs, 1955

A címlap Papp Klára munkája

Pécsi Szikra Nyomda Vállalat 8982

F. v.: Melles Rezső

I.

Szél fúj, makacs szél, egyre makacsabb.
Multam szorongó tájékaira
nehéz zúgás komor felhője csap:
a gyors idő rabló-darázs-rajja.
Riadtan pislogok szét, s hallgatok:
hová jutottam? ó, mi lesz velem?
Sereglenek próbáló, új napok,
s elvész a mérték, üresül kezem.
Mit enyémnek hittem, testembe mártan,
nyomát is veszti e dühös viharban.

II.

Szél fúj, makacs szél, egyre makacsabb;
nyugvó s kelő nap egyaránt növeszti.
Más mint az ismerős légáradat,
haragját a hús mélyére ereszti.
Pedig, hogy voltam légyen is, szeretném,
vízre-hullott levélnél több legyek,
gyökérből, biztos száron emelkedném,
ne inganéek vak semmiség felett,
hogy aki látja sorsom, bátorítást
hirdessen annak, okos szomorítást.

XXXV.

Ezer ennyi volt: őserdő-vidék.
 Gazdátlan színek, hangok, illatok
 kutatják bennem — meglelik-e még
 szülőhelyük, mielőtt meghalok?
 Vagy majd a föld ad nekik nyughelyet,
 ha beleporlok, csak a föld, a nagy
 kerítő, mely minden szerelmeket
 megelégit, és teljesülni hagy,
 melyben eggyé lesz gyümölcs és gyökér,
 a cél után igyekvő és a cél?

XXXVI.

Vilmos-utca 23. Harminckét
 esztendeje már! Fölserdült koromban
 meglátogattam egyszer. Szörnyű inség!
 roncsa annak mit hordoztam magamban!
 Azóta nem megyek feléje sem: ne
 vesszen el bent is, mi künn elveszett:
 a valóságnál úgyis erősebbre
 rakja a bástyát az emlékezet.
 Pedig kísért a vágy: mégegyszer lássam
 a kis szobát, melyet először láttam.

XXXVII.

Nem csupán éhezés, ruhátalanság
 a szegénység, — örök békételenség,
 szándéktalan, kényszerű nyugtalanság,
 didergető fészektelenség.
 Hullott falevél-sors, levélé, melybe
 akkor kap a szél, mikor kedve támad,
 és arra viszi, merre tartja kedve,
 nincs ellene mentség, és nincs bocsánat. —
 A tulajdonosnak kellett lakásunk,
 mehattünk: többé nem volt maradásunk.

XXXVIII.

Egy városszéli új lakótelep
 akkortájt készült el. Szépségtapasz
 a leprás arcon, a tengerbe csepp,
 halálos betegnek sovány vigasz.
 Mert sokan éltek még nyomortanyákon,
 fabarakokban, félig állatok,
 saját kezükkel hulladékból tákolt
 putrikban, méltatlan gyalázatot
 hordozva. — Utam néha arra vitt,
 ama bűz most is orromban lakik.

III.

Bölcsekedés ez? Jó, de éppúgy élet.
Rágódtam rajta gyakran, hát tudom:
hogy végigjárjuk a szabott egészet,
hasznos megállni olykor. — S féluton
vagy tán még annál is többen vagyok már.
Aki elhagyja szülője ölet,
a halál fia. Tán itt is topog már
ajtóim előtt a győzni-jött sötét.
Mindegy: másoknak használ vagy magamnak,
megállok, mert a jelek sokasodnak.

IV.

Megállok, s visszanézek. Szürke por hullt
a régi útra. Arcok, szemek, nyelvek
hajdan tüze hamu lett. Éjbe fordult
a régi nap, s még csillagok se keltek
helyén. Erős szó kell, igazi szándék,
ha sírokat kívánok törni, s jobban
nem szomjúhoztam senki mást még,
mint most magam e tékozló napokban,
támaszt a forgató szélvészeken ellen:
a gyermeket dajkáló sejtjeimben.

V.

Megállok, s visszanézek: a homályból
szelid árnyak lépnek ki, ismerősen
körülfognak, s szájuk, bár néma, vádol,
hogy én, ki annyi mindenről beszéltem,
őket az elmúlás kényére hagytam. —
Igen, erős szó kell, igazi szándék,
s a vér megindul a halott tagokban,
ébred a gyermek, föltámad a játék,
az élt s mesélt valóság lánggra kap,
s varázslóvá lobbantja tollamat. —

VI.

Pécsett, Vilmos-utca 23-ban
születtem, kilenc közül nyolcadiknak.
Apám Nagykállóról, a Tiszán onnan
való volt, anyám Vecséről, a „kis lak”
falujából. A zöld Mecsek gerince
szemük elől mindkettőt eltakarta.
Hogy a felejtőt szép húségre intse,
köd-arcuk megkisérti még gyakorta,
különben már az új-rakású fészeken
melegén sarjadt a fiú-önéret.

LI.

Mindegy: inkább kevés, mint semmi;
akár az élet, bölcs kiegyezés
legyen ez is. Hisz többet ér szemernyi
formált emlék, mint az emlékezés,
zörgőre száradt préselt rózsabimbó
mint rég látott friss-harmatos liget,
a mozgó tenger-múltba visszanyúló,
ingathatatlan földű félsziget
a tenger-multnál, melybe belehal,
ki könnyelműen vízébe rohan.

LII.

A temető. Lassacskán fontosabb
lett az otthonnál, — otthon lett. Haza,
az igaziba fájt mennünk. A nap
nagy részét kinn játszottuk végig a
bokrok közt, láthatatlan fészkeket
raktunk, s beléjük gyűjtöttünk ezer
csip-csup lomot, nekünk értékeket.
Teremtettük világunk lelkesen,
csak télen hagytuk el, ha a hideg
a zümmögő kályhákhoz kergetett.

LIII.

A temető. Ott lépett életembe
a lány, a nő, a másik fél, fele
a fél-embernyi férfinak. Remegve
s gyámoltalan kúszálódtam bele.
Félelemtől és örömtől remegtem,
éreztem: jó, s tudtam, hogy nem szabad,
tudtam: tilos tájakra tévelyedtem,
de már az értelem s az indulat
saját célú saját útjára tért,
s keveset tett egyik a másikért.

LLIV.

Idősebb volt a lány nálam, talán
tízestendős lehetett, én alig hét.
Marcsának hívták. Még ma is talány,
hogyan történt: sarjú vágyai vitték,
— maga se tudta — vagy tanulta mástól.
Bölcs volt előttem, titkok jártasa,
a szomjas összevissza kapkodásból,
melyet az élet bomló ritmusa
támasztott bennem, egyenesbe mentett,
és — gyermeket — majd felnőtté teremtett.

LV.

Hárman legyeskedtünk a lány körül:
én s két pajtásom, két testvér; velem
egykorú volt a kisebb. Remekül
tartott a lány bolygó kegyeivel:
mindhármunknak jutott kellő-elég.
De a javát pajtásom bátyja kapta,
érte, ha mentség nem volt rá egyéb,
a két ifjabbat szó nélkül becsapta.
Becsapott minket kettőnket nyugodtan,
mégis szerettük őt, vagy — annál jobban.

LVI.

Egyszer a temetői dzsungel-mélyen,
fészkünknel ültünk négyen. Marcsa sorba
bújt el velünk a félhomályló, szépen-
vált, fű- s fonnyadt levélszagú bokorba,
mikor — csaknem lehelletünk szegett meg —
egy rendőr lépett mellénk valahonnan,
s megállt fölöttünk zordan. Szétijedtek
azok is ott belül, s másztak ki nyomban.
Torkunkban vert szívünk: vártuk, mi lesz.
Azt gondoltuk: a világ vége ez.

LVII.

De nem esett baj. „Mit bújkáltok itt?”
— mordult reánk a rendőr gyanakodva.
Marcsa felelt: „Füvet szedünk”. S alig
kimondta, tépte máris két marokra.
Mi meg utána épp oly lendülettel
s fülig zavarban, föl se mertünk nézni.
S Marcsa folytatta: „Ki szalad helyettem
zsákért haza? Otthon feledtem”. És mi
ugrottunk kész örömmel, versenyezve,
s futottunk szinte már eszünket veszítve.

LVIII.

Tőlünk, a kamrából lestük szorongva
Marcsát. Meg is jelent igen hamar.
Körülfogtuk, s faggattuk: mondja, mondja,
mi történt? nem volt-e valami baj?
fölrta-e nevünket? — Marcsa félre-
mosolygott, s kezdte lassan: megkívánta
a rendőr, és letérdelt hozzá, kérte,
mutassa magát. De amikor látta,
hogy sírni kezd, megszeppent és odébbállt,
ő meg — szólt büszkén — szépen hazasétált. —

LIX.

Ó Marcsa, szőke-copfos, drága gyermek,
hová lettél? — Míg nem vetődtem el
egy másik városrészbe, életemnek
hű társa volt ő, s máig jött velem.
Nem csábítóra, okos tanítóra
gondolok, hogyha rája gondolok:
zsengécske fővel tudtam férfi-módra
nézni a nőt. E botcsinált titok
már akkor megmutatta a Nagy Örvényt,
és kihirdette véremben a Törvényt.

LX.

A temető . . . Emléknek is bozótos
emlék-bozót, szét nem bogozható.
Mit szövevényéből a szó előhoz,
csökkenthető vagy sokszorozható.
S mi a fontos, ki tud rá jó szabályt?
Egy-egy göcsört vagy egy-egy lenge szál?
Mi keresetlen kínálja magát,
vagy mire fátylat bontott a homály?
A lélek rengései-e vagy a
temetői ibolyák illata?

LXI.

Az-e a fontos, hogy a gyermek ott
tanulta meg az élet némelyik
igazi leckéjét, nevelte sok
szép álmát, ízlelgette mérgeik:
bízott, csalódott, gyűlölt, szeretett,
szolgált, parancsolt, fásult el, hevült,
játszott előre felnőtt szerepet,
— (így néha felnőttként se sikerült).
Hogy nagy iskola volt a temető:
emberré lenni készített elő?

LXII.

Vagy az a fontos, hogy a szomszéd házak
bokrok közt bújó baromfiat
összefogdostuk, s izgató varázslat
másoktól hallott fortélyra szerint
igyekeztünk ügyesen elaltatni:
a szárnyuk alá fordítva fejük
lóbáltuk őket, s volt nagy diadalmi
rikoltozás, ha vágott módszerünk?
Bár csaholó kutyákat uszítottak
utánunk, s nem ritkán meg is kapattak.

XCIX.

Élet emlékét élet őrzi csak.
szikla-hűséggel. Kép, papír, szobor
vagy szó: erőtlen pótlék-indulat,
roncsokat tart meg ép nyomaiból.
Imé: zajos tájakról, melyeket
zengő kacagás, sírás hangosított,
az írott betű csak kísértetek
hadát idézheti a tiltva-tiltott
jelenbe ismét megjelenve élni,
s az idézőt nem belül, kint kísérni.

C.

Élet emlékét élet őrzi csak.
Amit elmondok, el is veszttem egyben.
Ahogy rögzítik a kemény szavak,
úgy halványul szegényedő szivemben.
De kell beszélnem magamért és másért,
magamért azért, hogy másért beszéljek.
Nemcsak gyönyörködésért — tanulságért
születik minden igaz ember-ének.
Nem az építő fontos, hanem az épület,
ez áll védő-tetőként a vándorlók felett.

CI.

A vers, az ének! Gyönyörű világ,
világ világa! Alakult már bennem,
alig ocsúdtam. Vár és barikád
a nyers valóság ellen s vele szemben.
Védő s támadó fegyver, front és fészek:
bújasra, harcra egyaránt való,
kápráztató, szellő-szelid igézet,
igézetes, szelid kápráztató,
élet-főlösleg, nekem szinte élet,
csak addig éljek, amíg él az ének.

CII.

Korán született első vézna versem.
Ha jól emlékszem, tízéves koromban.
Egy pepitatóblás apró füzetben
sokáig őriztem szemérmes gonddal.
Elveszett mégis, bennem sem maradt,
legfeljebb néhány sora. Ó pedig
villantott volna egy-egy sugarat
ama szép tájról mindhalálomig.
Így indult: „Balatonnak füves partján...” —
Hazafias volt, s fennkölt, rossz kaparmány.

CIII.

S a többi vers, az igaziak! — Mintha nem is úgy írták volna egyszer őket, s öröktől fogva lettek volna, mint a föld, fák, virágok: velük rendeződtek egy sorba, s ha azt mondtam: „Füstbe ment terv írta Petőfi Sándor” — első sornak gondoltam, s nem a költő járt eszemben, költő nem volt, — költemény maga volt csak. A költő képét a kemény kötésen, azt is inkább valami dísznek néztem.

CIV.

A „János vitéz”-t véges-végig tudtam, amikor még iskolába se jártam, a „Falú végén”-t s az „Ürgét a lyukban” („Arany Lacihoz”) szavaltam hibátlan s még jónéhányat. Vendég jött akárki, hívott apám — hiúságát legyezte — s ki kellett állnom verseket citálni. Ilyenkor arcát jó mosoly jegyezte, s a fejemet megsimogatta végül, s kicsordult egy-egy könnycsepp a szeméből.

CV.

Akkor már szólították odaátról. Ma értem csak meg, mi viharzott benne: minket féltett, nem magát a haláltól, ma értem csak meg, amidőn ölembe bújnak parányi lányaim, s erőtlen karjukkal nyakam átfonják. Siratnám, siratnám őket én is, ha felőlem rendelés lenne, ha magukra hagynám, ha árván hagynám őket, jöllehet eddig megóvtam mindennekefelett.

CVI.

Nézem a képét: megszólalna egyszer, mit férfi hall, azt nem hallhatja gyermek, mit férfi kérdez, gyermek, nem kérdeztem: mennyi hiány ásít az bennem, tölt meg, csap szinte ki, ízetleníti számat, szédít, szorongat, állni torpaszt, kerget, s mint terhes asszonyt az erős kíváнат, belülről szí, csikar, nem ad kegyelmet. — Csak Istennél van annak kegyelem, akit a halál hagyott üresen.

CXIX.

Másnap déltájban, zsvajos csapat
mentünk haza az iskolából. Eppen
a fákat nyesték, néhány pillanat,
s már pálca díszlett mindnyájunk kezében.
Tombolt a játék, mindent elfeledtem,
de nem soká: mint a villám-csapott
megálltam, szinte bálvánnyá meredten:
jött egyik bátyám, és kézenfogott;
vörös szemére néztem, sírva nyögtem:
„meghalt?” „Igen” — motyogta megtörötten.

CXX.

Meghalt. Igen. Kezét imába rakta,
pihenni végre a hátára dőlt.
Előbb föltették magos ravatalra,
majd mélybe dugták, s ráömlött a föld.
Meleg volt, s menthetetlenül hideg lett,
védelmezett, s azóta egyre üt,
hűtlenné vált, holott hűségre termett,
velem járt, aztán utamba feküdt:
nem bírom többé soha kikerülni,
nem is próbálok tőle menekülni. —

CXXI.

Meghalt. Igen, s az utamba feküdt. —
Játékait mellérakta a gyermek,
szívéből a tündérhad kirepült,
szeméről a rózsás kendők leestek.
A ravataltól más indult tovább,
a régi gyermek ottmaradt örökre,
s várta a feltámasztó harsonát
betakarózva bundás nagy ködökbe. —
A régi gyermeket megmenteni
vonultak föl e vers hadrendjei. — —

CXXII.

Szél fúj, makacs szél, egyre makacsabb.
Boldog, ki bátran szembeszáll vele:
multjából is toboroz társakat,
s hú nyájban tart a temető fele
Ó jó toborzók, ó szavak, szavak!
A vándor néz, lát, fülel és tapint.
S akármit halmoz, szertehullanak
a kincsei rend és törvény szerint.
Szavak, szavak, egyetlen drága mentség,
melyet kevésbbé kordáz kénytelenség.

CXXIII.

Ujjaim közül kipereg az élet,
akár a zizgő, súlytalan homck.
Az ijesztően fogyó mennyiséget
pótolják növvő rímek, ritmusok.
Kötelességként, dühös akarással
fogalmazok meg, amit csak lehet.
E vers se más: csata az elmúlással,
dolog a gyermek dolgai helyett,
nem emlékmű, egy másfajta valóság,
élet: iker vidámság-szomorúság.